

Hayei Sara

תורה פרק ק"ב

207

Beginning the Journey

1 **A** while back, a British newspaper, *The Times*, interviewed a prominent member of the Jewish community and a member of the House of Lords – let's call him Lord X – on his ninety-second birthday. The interviewer said, "Most people, when they reach their ninety-second birthday, start thinking about slowing down. You seem to be speeding up. Why is that?" Lord X's reply was this: "When you get to ninety-two, you start seeing the door begin to close, and I have so much to do before the door closes that the older I get, the harder I have to work."

(1) Lessons in Leadership

6 Something like that is the impression we get of Abraham in *Parashat Hayei Sara*. Sarah, his constant companion throughout their journeys, has died. He is 137 years old. We see him mourn Sarah's death, and then he moves into action. He engages in an elaborate negotiation to buy a plot of land in which to bury her. As the narrative makes clear, this is not a simple task. He confesses to the local people, the Hittites, that he is "an immigrant and a resident among you" (Gen. 23:4), meaning that he knows he has no right to buy land. It will take a special concession on their part for him to do so. The Hittites politely but firmly try to discourage him. He has no need to buy a burial plot: "No one among us will deny you his burial site to bury your dead" (23:6). He can bury Sarah in someone else's graveyard. Equally politely but no less insistently, 21 Abraham makes it clear that he is determined to buy land. In the end, he pays a highly inflated price (four hundred silver shekels) to do so.

24 The purchase of the cave of Makhpela is evidently a highly significant event, because it is recorded in great detail and highly legal terminology, not just here, but three times subsequently in Genesis (here in 23:17 and subsequently in 25:9; 49:30; and 50:13), each time with the same formality. Here, for instance, is Jacob on his deathbed, speaking to his sons:

31 Bury me with my fathers in the cave in the field of Ephron the Hittite, the cave in the field of Makhpela, near Mamre in Canaan, which Abraham bought along with the field as a burial place from Ephron the Hittite. There Abraham and his wife Sarah were buried, there Isaac and his wife Rebecca were buried, and there I buried Leah. The field and the cave in it were bought from the Hittites. (Gen. 49:29-32)

36 Something significant is being hinted here; otherwise why mention, each time, exactly where the field is and whom Abraham bought it from?

41 Immediately after the story of the land purchase, we read, "Abraham was old, well-advanced in years, and God had blessed Abraham with everything" (Gen. 24:1). Again this sounds like the end of a life, not a preface to a new course of action, and again our expectation is confounded. Abraham launches into a new initiative, this time to find a suitable wife for his son Isaac, who by now is at least thirty-seven years old. Abraham leaves nothing to chance. He does not speak to Isaac himself but to his most trusted servant, whom he instructs to go

46 "to my native land, to my birthplace" (24:2), and find the appropriate woman. He wants Isaac to have a wife who will share his faith and way of life. Abraham does not specify that she should come from his own family, but this seems to be an assumption hovering in the background.

(1)

50 As with the purchase of the field, this course of events is described in more detail than almost anything else in the Torah. Every

1 conversational exchange is recorded. The contrast with the story of the Binding of Isaac could not be greater. There, almost everything – Abraham's thoughts, Isaac's feelings – is left unsaid. Here, everything is said. Again, the literary style calls our attention to the significance of what is happening, without telling us precisely what it is.

10 2) 100
6 The explanation is simple and unexpected. Throughout the story of Abraham and Sarah, God promises them two things: children and a land. The promise of the land ("Rise, walk in the land throughout its length and breadth, for I will give it to you," Gen. 13:17) is repeated no less than seven times. The promise of children occurs four times. Abraham's 11 descendants will be "a great nation" (12:2) as many as "the dust of the earth" (13:16) and "the stars in the sky" (15:5); he will be the father not of one nation but of many (17:5).

6 Despite this, when Sarah dies, Abraham has not a single inch of the land that he can call his own, and has only one child who will continue the covenant – Isaac, currently unmarried. Neither promise has been fulfilled. Hence the extraordinary detail of the two main stories in *Hayei Sara*: the purchase of land and the finding of a wife for Isaac. There is a moral here, and the Torah slows down the speed of the narrative so that we will not miss the point.

21 God promises, but we have to act. God promised Abraham the land, but he had to buy the first field. God promised Abraham many descendants, but Abraham had to ensure that his son was married, and to a woman who would share the life of the covenant, so that Abraham would have, as we say today, "Jewish grandchildren."

26 Despite all the promises, God does not and will not do it alone. By the very act of self-limitation (*tzimtzum*) through which He creates the space for human freedom, He gives us responsibility, and only by exercising it do we reach our full stature as human beings. God saved Noah from the Flood, but Noah had to make the ark. He gave the land 31 of Israel to the people of Israel, but they had to fight the battles. God gives us the strength to act, but we have to do the deed. What changes the world, what fulfils our destiny, is not what God does for us but what we do for God.

36 That is what leaders understand, and it is what made Abraham the first Jewish leader. Leaders take responsibility for creating the conditions

through which God's purposes can be fulfilled. They are not passive but active – even in old age, like Abraham in *Parashat Hayei Sara*. Indeed in the chapter immediately following the story of finding a wife for Isaac, to our surprise, we read that after Sarah's death, Abraham takes another 41 wife and has eight more children. Whatever else this tells us – and there are many interpretations (the most likely is that it explains how Abraham became "the father of many nations") – it certainly conveys the point that Abraham stayed young the way Moses stayed young: "His eyes were undimmed and his natural energy unabated" (Deut. 34:7). Though 46 action takes energy, it gives us energy. The contrast between Noah in old age and Abraham in old age could not be greater.

51 Perhaps, though, the most important point of this *parasha* is that large promises – a land, countless children – become real through small beginnings. Leaders begin with an envisioned future, but they also know that there is a long journey between here and there; we can only reach it one act at a time, one day at a time. There is no miraculous shortcut – and if there were, it would not help. The use of a shortcut would culminate in an achievement like Jonah's gourd, which grew overnight – and then died overnight. Abraham acquired only a single field and had just one 56 son who would continue the covenant. Yet he did not complain, and he died serene and satisfied. Because he had begun. Because he had left

2)

future generations something on which to build. All great change is the work of more than one generation, and none of us will live to see the full fruit of our endeavours.

Leaders see the destination, begin the journey, and leave behind them those who will continue it. That is enough to endow a life with immortality.

3

וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשֶׁבַע שָׁנִים שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה׃
הפירוש הפשוט הוא, שמאה השנה הן הראשונות, ואחר כך עוד עשרים שנה, ועוד שבע שנים. לא כך הוא לפירושו של רש"י: "בת ק' פכת כ' לחטא, ובת כ' כבת ז' ליופי". לפני זה הסדר הוא הפוך: מאה שנה האחרונות ועשרים שנה הקודמות להן ושוב שבע שנים הקודמות יותר. ו"שני חיי שרה", שהן מלים מיותרות, פירש רש"י: "כולן שוין לטובה". ופלא: וכי מעט צרות ויסורים היו לה לשרה? הרעב והגדודים ולקחתה לבית פרעה ולבית אבימלך והיותה עקרה ועקדת יצחק ועוד, וכיצד זה "כולן שוין לטובה"?

4

הטובה
המאריך

"וַרְאִיתָ אֶת-אַחֲרֵי וּפְנֵי לֹא יֵרָאֶה". אין אדם יכול לראות לכתחילה מראש את המתרחש בפעולות מסויימות בעולם. נדמה לו שהכל לא טוב ובלתי צודק ולא נכון. אבל לאמיתו של דבר "מפי עליון לא תצא הַרְעוֹת", והכל מתוכנן ומסודר מיוצר בראשית. באחרית דבר, למפרע, רואה ומבין האדם שכך היה צריך להיות. "וַרְאִיתָ אֶת-אַחֲרֵי", אבל "וּפְנֵי לֹא יֵרָאֶה".

הכח של אדם מישראל הוא, שאף לכתחילה הוא יאמין ש"כל מאי דעביד רחמנא לטב עביד", "וַיֵּאמְרוּ בְּד' וּבְמִשָּׁה עֲבָדוּ, אֲנִי יִשְׂרָאֵל... אֲתָּה הַשִּׁירָה הַזֹּאת". כלומר: בשעה שעדיין היו עד צוארם במים, ולא היו אלא ב"אמונה" שיהיה טוב, ולא שראו בעיניהם, וכבר אז שרו שירה. "וַיֵּאמְרוּ בְּכַבְרֵי", וכבר אז "שִׁירֵי תְהִלָּתוֹ". על נבוכדנאצר אמרו בגמרא שביקש לומר שירה ובא מלאך וסטרו על פניו. ואמר צדיק

אחד: אין הפירוש שהמלאך לא רצה שנבוכדנאצר יאמר שירה. וכי מה איבדת לו אם יאמר או לא יאמר שירה? אלא כך אמר לו המלאך: אתה רוצה לומר שירה בשעה שכתר מלוכה על ראשך? הא לך סטירה, ועכשיו תאמר נא שירה. וזה אין נבוכדנאצר יכול. זה יכולים רק ישראל. ישראל בלבד יכולים לברך על הרעה כשם שמברכים על הטובה.

כל הצרות והיסורים שעברו על שרה, קיבלה אותם כבר לכתחילה באהבה. ידעה שהכל לטובה. ואם בשעתם לא היה דובר נראה וניכר שכך הוא, הרי אחר כך נתברר למפרע לכל שכל זה היה לטובה, לטובת הצבת היסודות של האומה. ולפיכך נמנו שנותיה אחרונות, בסדר הפוך, להורות שאחר כך איגלאי מילתא למפרע ש"כולן שוין לטובה".

ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים

שני חיי שרה (כ"ג א')

"שני חיי שרה" - מפרש"י "כולן שוין לטובה". לכאורה קשה והרי שרה היתה תשעים שנה עקרה וסבלה עוד צרות וא"כ איך אמר דכל חייה שוין לטובה. אך האמת היא שהצדיקים כל מה שסובלים בעוה"ז נחשב אצלם לטובה, כי זה מכפר להם על החטאים והם שמחים ביסורים. לכן אצל שרה נחשב כל חייה לטובה. וכמו שמסופר על חסידים ששאלו לרבם שיסביר להם את מאמר חז"ל חייב אדם לברך על הרעה, כשם שמברך על הטובה. אמר להם גשו לר' זושא הנמצא בבית המדרש והוא יסביר לכם ענין זה. ור' זושא היה עני מרוד והיה בחוסר כל. וכשנגשו לשאול אותו. ענה להם: פלא על רבכם ששלח אותכם אלי, וכי איב אובל להסביר לכם ענין זה, והלא לא סבלתי מעולם רע, ואיך אדע איך אפשר להודות על הרעה? וכששאלוהו לר' זושא האיך יכול אתה לשמוח בשעה שכני ביתך רעבים ללחם, היה עונה ואומר: הם בוטחים בכשר ודם, יש להם על מה לבכות, אבל אני מאמין ובוטח בהקב"ה ויש לי מקום לשמוח, על אשר שלח לי את הצרות ואת העצנות.

5

הטובה
המאריך

3

מעשה באדם אחר שחכר אחוזה אצל פריץ, ואותו פריץ היה אדם טוב, ואע"פ שהיהודי לא שלם לו מיד, ויתר לו, ולא עשה לו כלום. לימים נסע הפריץ למקום רחוק ומינה אדם שיטפל בנכסיו בימי שהותו מחוץ לבית. אותו אדם היה רע וכיון שהיהודי לא שלם לו מיד בהגיע הזמן, הלקהו עשרים מלקות. כשחזר הפריץ התאוונן היהודי על הממונה שמינה הפריץ על שהלקהו, והפריץ העמיד את הממונה לדין. השופט פסק שהממונה שהלקהו חייב לשלם ליהודי סכום כסף בעד כל מכה שהלקהו. כיון שלא היה לו לשלם, גבו ממנו חצי בית ונתנו ליהודי. חזר היהודי לביתו ומירר בככי, שאלתו אשתו: מפני מה אתה בוכה? ענה לה: מצטער אני על שלא הלקה אותי ארבעים מלקות ואז הייתי זוכה בכל הבית. כך בשעה שיבוא האדם לעולם האמת ויראה מה השכר הגדול שמקבל שם על היסורים שסבל בעולם הזה, ועל איזה עבירות כפרו היסורים, יצטער על שלא קבל בעוה"ז עוד יסורים. ולכן הצדיקים האמיתיים שמחים ביסורים.

(6) טו

וזוהו מה שאמר רבי ישראל מסלנט זצ"ל, לאמר שהקב"ה עושה רעות כשמייסר בני אדם, זה אסור לומר, אך לומר שהקב"ה נותן לאדם דברים מרים, זה מותר. כי הרפואה שמרפאה את האדם לפעמים מרה, וכדי להכשיר ולתקן את האדם לחיי העוה"ב יש צורך לפעמים בתרופה מרה, אבל אין זה רע אלא טוב, דבר זה יודעים הצדיקים שכל היסורים ששולח הקב"ה לטובה הם ושמחים בהם. ומסופר על רבי ליב חסיד מקלם, שהיה מופלג בצדיקותו, שכשחלה פעם והגיע לבקרו רבי איצלה פטרבורג ושאל אותו לשלמו, רחץ רבי ליב חסיד את ידיו ואמר בשמחה: ברוך ד' יותר גרוע. ובוזה מובן הענין שכתוב בגמ' 'חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה' ולמאי נפקא מינא מבארת הגמ' כי היכי דלקבלינהו בשמחה, כי כשיודע האדם שהיסורים מביאים אותו לחיי העוה"ב שמח בהם.

(6)

21

And — וַיָּבֵא אַבְרָהָם לְסֵפֶד לְשָׂרָה וּלְבַכָּתָהּ: Abraham came to eulogize Sarah and to cry for her (23:2).

(9) 1313 טז

Baal HaTurim points out that the word וּלְבַכָּתָהּ, and to weep for her, is written in the Torah with a small *chaf*, to indicate that Abraham did not weep excessively, because Sarah was already old and had led a full and holy life. Why, however, did the Torah choose to reduce the size of the letter *chaf*, and not one of the other letters? A small *beis* would seem more appropriate, since the root word for crying, בכה, begins with this letter.

Whenever a righteous person is taken from us, however old he is, we still cry. There are two reasons for this: For one thing, we cry because the departed has lost the ability to perform *mitzvos* and add further to the abundant register of merits he accumulated in his lifetime. We also cry for our loss, because the righteous person is no longer available to suffuse the world with his holy influence. Thus Abraham cried because Sarah could no longer grow to higher levels of holiness.

How does this explain why the *chaf* was reduced in size? Rashi comments (ibid. 23:1) that just as Sarah was without sin at the age of twenty, so even in her old age she remained sinless. Perhaps the small *chaf*, whose numerical value is twenty, is an allusion to the fact that until her death, Sarah remained as sinless as she had been

at the age of twenty. Thus, the letter *chaf* alludes to Sarah's full lifetime of one hundred and twenty-seven righteous years. But since this "twenty-year" stage of her life lasted for more than one hundred years, the *chaf* is written small.

(4)

120 ◊ "מה" אשה לאיש" ◊ חיי שרה ה'תשס"ד

8
ה'תשס"ד

"מה' אשה לאיש"

חיי שרה ה'תשס"ד

בפרשת חיי שרה מלמדת אותנו התורה הלכות והנהגות רבות בעניני שידוכים, או חיפוש אחר בן / בת הזוג הראויים. הבה נסקור כמה מהם ונעמוד על חשיבותם.

אברהם משביע את אליעזר ומצווה אותו:

"אֲשֶׁר לֹא תִקַּח אִשָּׁה לְבְנִי מִכְּנַעַנִי אֲשֶׁר אֲנֹכִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבֹּי. כִּי אֵל אֶרְצִי וְאֵל מוֹלַדְתִּי תִלְדָּה וְלִמְחַתְּ אִשָּׁה לְבְנִי לְיִצְחָק"¹

לאשר אליעזר מצטט את דברי רבו באוני מארחיו בארם נהרים הוא משנה מעט ואומר:

1 / "וַיִּטְעַנְנִי אֲדֹנָי לֵאמֹר לֹא תִקַּח אִשָּׁה לְבְנִי מִכְּנַעַנִי אֲשֶׁר אֲנֹכִי יוֹשֵׁב בְּאֶרֶצוֹ. אִם לֹא אֵל בֵּית אָבִי תִלְדָּה וְאֵל מִשְׁפַּחְתִּי וְלִמְחַתְּ אִשָּׁה לְבְנִי"²

השאלה המתבקשת היא מדוע מעדיף אברהם בת ממשפחתו? הרי גם הם עובדי עבודה זרה לפחות כמו הכנעני שבתוכם הוא יושב? הרי בדרשותיו קובע מסמרות להלכה בשאלה הזאת זו"ל:

6 "ועם כל זה, לא נוכל לכפור בשום פנים, שלא יהיו לבני אדם הכנות נמשכות אחר המזג לקצת מידות טובות או

א. בראשית כ"ד ג' ד.
ב. שם כ"ד ל"ג ל"ו.
ג. דרשות הר"ן חידושי התוס'.

חיי שרה ה'תשס"ד ◊ "מה' אשה לאיש" ◊ 121

רעות, ואלו תכונות נפשיות נמשכות ומשתלשלות מאבות לבניהם מפני שהן טבעיות, נמשכות אחר המזג לתת הכנה ואם לא יכריחו. ולזה, מאשר היו אנשי כנען מוטביעים בתכונות הרעות גם כי יהיה עובד עבודה זרה לפי שאותן התכונות הרעות הן מתעברות ונמשכות בזרעים והן כמו חולי הגוף הנקראים בספרי הרפואה "חוליים ירושיים" לפי שהמצוות והעבירות אשר בתורה על שני פנים מהן יעשו חשם בגוף ובנפש יחד ומזה לא יעשו רושם כי אם בנפש לבד. ואשר לא יעשו רושם כי אם לנפש בלבד הרושם הוא עם היותו רע מזיק מאוד איננו מתעבר אל הבנים כי אין 1/ לנפשות יחס וקירבה כלל. אבל העבירות אשר ירשמו וישנו לרע הנפש והגוף, בהכרח יעבור רישומים אל המשתלשל מהם. ואשר ירשמו לרע הנפש והגוף הן העבירות אשר להן מבוא בתכונות נפשיות כשנאה והקנאה והאכזריות והכילות ודומיהן... ולכן רוע תכונות אנשי כנען היה מתחייב שיהיה נמשך לבניהם אחריהם. ועם היות לבן עובד עבודה זרה, לא יחייב שיהיה טבע צאצאיו נמשך אחריו כלל"

כלומר, הרי"ן קובע שמידות רעות שמשפיעות על הגוף והנפש גם יחד הן מחלות תורשתיות ולמרות שאין הן קובעות בוודאות לצאצא התנהגות כלשהי, שהרי תמיד יהיה בידו לבחור בין טוב לרע. הן קובעות את ההתנהגות הטבעית שלו במידה והוא לא יצליח להתגבר על נפשו וגופו. אולם, עבודה זרה אינה תכונה גופנית ואינה עוברת בתורשה לכן יכול האדם לעמול בתודעתו ולהתרחק ממנה. בנות כנען ניחנו במידות גרועות העוברות בתורשה, ולכן העדיף אברהם את משפחתו העובדת עבודה זרה על פניהו.

מכאן יצא מִסוּד הַרְאֵשׁוֹן, ההכרחי וההשוב ביותר בכל שידוך, והוא שיש לבדוק אחר המידות של הבן /הא בת המוצעים.

9

122 ◊ "מה' אשה לאיש" ◊ חיי שרה התשס"ד

היסוד השני בשידוכים הוא כפי שמכואר בחז"ל על פי מקורות מהתורה, מנביאים ומכתובים, המרכיב של סייעתא דשמיא. יסוד זה מקבל ביטוי בתפילתו של אליעזר עבד אברהם באומרו:

"וְאָבָא הַיּוֹם אֶל הַעֵינֹן וְאָמַר ה' אֱלֹהֵי אֲדֹנָי אַבְרָהָם אִם יֵשֶׁד נָא מִצְלִיחַ דְרַכֵּי אֲשֶׁר אָנֹכִי הֵלַךְ עֲלֶיךָ"

גם היסוד הראשון שהוזכרנו מקבל ביטוי במעשיו של אליעזר; כאשר הוא מתמקד במידת החסד אשר משמשת כעמוד התווך בניהול בנתו של אברהם. כלשון התלמוד במסכת כתובות:"

"גומלי חסדים בני גומלי חסדים המחזיקים כבריתו של אברהם אבינו"

1/ ברית החסד הזו, היא הנקודה המרכזית שמצא אליעזר באישיותה של רבקה - חסד כהתפשטות, ללא גבולות. היא הנקודה ששכנעה אותו שרבקה ראויה להצטרף למשפחתו של אברהם. הסייעתא דשמיא בספור הזה כל כך גלויה לעין כל שגם בתואל ולבן מצהירים:

9 "וַיַּעַן לְבֹן וּבְתוּגָל וַיֹּאמְרוּ מַה' יָצָא הַדָּבָר לֹא נוּכַל לָבֵר אֲלֵיךְ רַע אוֹ טוֹב. הִנֵּה רַבְקָה לְפָנֶיךָ קַח וְלֵךְ וְתַחֲי אִשָּׁה לְבֹן אֲדֹנֶיךָ פֶּאֶשֶׁר דָּבָר הַזֶּה"

יסוד שלישי בשידוכים הובהר על ידי רבי יהודה החסיד בספר החסידים על הפסוק בפרשתנו:

2 "וַעֲתָה אִם יֵשְׁכֶם עִשִׂים חֶסֶד וְאָמַת אֶת אֲדֹנָי הַגִּידוּ לִי וְאִם לֹא הַגִּידוּ לִי וְאֶפְנֶה עַל יְמִינֵי אוֹ עַל שְׂמֹאלִי"

ד. הראשית ל"ז מ"ב וע"פ גמסכת מע"ד קט"ז ה"ח
ה. כתובות ה"ח
ו. הראשית ל"ז מ"ב
ז. שם שם מ"ט

6

חיי שרה התשס"ד ◊ "מה' אשה לאיש" ◊ 123

ואומר בעל ספר חסידים וז"ל:"

"כתב, ואם לא, הגידו לי ואפנה על ימין או על שמאל. זה מודיענו, מי שמשדך באשה אם אינה רוצה להינשא לו, ואמרו לו אין אנו רוצים, מיד יפנה לדבר באשה אחרת"

6 פעמים רבות הייתי עד למקרים בהם בחור התלהב מבחורה, והיא לעיתים גם אחרי תקופה ממושכת, בוחרת להפסיק את הקשר מסיבות כלשהן. (בודד כל סיבות רגשיות, לא דווקא מסיבות אובייקטיביות שמונחות לחור). הבחור מתקשה לקבל את החלטתה ומנסה בדרכים שונות ומשונות לדבר אל ליבה ולשנות את דעתה. במרבית המקרים יהיה הדבר ללא הועיל. הבחור נשאר באותו מצב, כפחי נפש, אחרי שהוא בזבז זמן ומאמץ לשווא. בשידוכים אם בני הזוג אינם מצליחים ליצור ביניהם את הקשר, עדיף לקבל את הדין כפסיקה מגובה ולהמשיך הלאה, ולא להיתקע בכיזה של כאב. ללא ספק גם מהלך זה כרוך במידה של כאב, אך כדאי ללמוד את הדרך הנכונה מהניסיון והחכמה של בעל ספר החסידים.

6/ היסוד הרביעי חשוב במיוחד בדורנו, חסר הסבלנות. התבונה להבין ששידוך וחיי זוגיות נבנים מעבודה נפשית רבה, ובסבלנות יתרה. עיקר ההתפתחות הזוגית באה למעשה רק אחרי החתונה ותמצא ביטוי בחסד ובהתמסרות שכרוכים בחיי היומיום בין בעל ואישה. חיי הנישואים נבנים נדבך על נדבך באיטיות עד שהם הפכים להיות חזקים וחסונים. הרגשות שלפני החתונה חשובות כשלעצמן וללא ספק נחוצות להקמת הבית. אולם, עיקר העבודה מגיע רק לאחר מכן.

4 היסוד הזה הוסבר על ידי הגאון רבי שמשון רפאל הירש וצ"ל בפירושו העצום על התורה.

ח. ספר חסידים נחזרות ראובן מרגליות תק"ד

על הפסוק:

"וַיִּבְאֶה יִצְחָק הָאֱהָבָה שָׂרָה אִמּוֹ וַיִּקַּח אֶת רַבְקָה וַתְּהִי לוֹ
לְאִשָּׁה וַיֵּאָהֲבָה וַיִּנָּחַם יִצְחָק אֶת־רֵי אִמּוֹ"^ט

אומר הרב הירש:

(10)
ש

"אף זו תכונה אשר ברוך ה' לא ניטשטשה בזרע אברהם יצחק ורבקה. ככל שהוסיפה להיות אשתו כך גדלה אהבתו. כדוגמת נישואין אלה של הבן היהודי הראשון כן נוסדים הנישואין. רוב הנישואין של ישראל לא על יסוד התשוקה אלא על פי שיקול התבונה. הורים וקרובים נמלכים בעצמם אם הצעירים מתאימים זה לזה, משום כך גוברת האהבה ככל שהם מרבים להתוודע זה לזה. אך רוב הנישואין בעולם הלא יהודי נגמרים על פי מה שהם קוראים "אהבה" ואין לו לאדם אלא להציץ בתיאורי הנובילות הלקוחים מהחיים, כדי להוכיח מיד מה רבה שם התהום בין "אהבה" לפני הנישואין לבין זו שלאחריהם, איך הכל אח"כ טפל וחסר טעם מה שונה הכל מתיאור הדמיון וכו'. אהבה זו היתה עוורת ועל כל שעל בעתיד אכזבה; לא כן הנישואין בישראל שעליהם הוא אומר "ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאהבה". שם החתונה איננה שיא הפריחה אלא השורש לאהבה"

הלוואי שהבנים והבנות שלנו יחוסנו ויצויידו ביסודות הנ"ל וכך יהיו בטוחים שבחסדי ה' יזכו לבנות בית נאמן בישראל לשם ולתפארת:

[ב] וְתֹאמַר שְׂתֵּה אֲדוֹנָי... וְתִכַּל לְהִשְׁקוּתוֹ וְתֹאמַר גַּם לְגַמְלִיךָ אֲשַׁב וְגו'. וְקִשְׁוּ מִיֵּט נִתְּנָה תְּחִילָה לְאַלְעֶזֶר וְרַק אַחֲרָיִךְ לְגַמְלִי, הֲלֹא מְבוֹאֵר בְּגַמְי בְּרִכּוֹת (מ.) דְּאִסּוּר לְאָדָם שִׂיאֲכַל קוֹדֵם שִׂיתֵן מֵאֲכַל לְבַהֲמֹתוֹ, שְׂנֹאֲמֵר וְנִתְּנֵי עֵשֶׂב בְּשֹׁדֵךְ לְבַהֲמֹתֶךָ וְהִדֵּר וְאֲכַלְתָּ וּשְׁבַעַת. וְעֵינַי מִגִּי'א לְסִימֹן קִסְיֹו סִי'ק יֵי'ח בְּשֵׁם הַסֶּפֶר חֲסִידִים, דִּהְבַּדְל יֵשׁ בֵּין אֲכִילָה לְשִׂתְיָה. וְנִפְיָי הִיָּה נִבְרָאָה לְפִרְשׁ אַחֲרֵת, דְּאִיתָא בְּמִשְׁנֵה (סוֹף קִידוּשִׁין) רִישׁ בֵּן אֲלֶעָזֶר אֹמֵר, רֵאִית מִימֶיךָ חַיָּה וְעוֹף שִׂישׁ לְהֵם אֹמְנוֹת, וְהָן מִתְּפָרְסִים שְׁלֹא בְּצַעַר. וְהֲלֹא לֹא נִבְרָאוּ אֲלֵא לְשִׁמְשֵׁנִי, וְאֲנִי נִבְרָאתִי לְשִׁמְשׁ אֶת קוֹנִי, אִינוּ דִּין שְׂאֵתְפָרְסֵנִי שְׁלֹא בְּצַעַר. אֲלֵא שֶׁהֲרַעֲוֵתִי מַעֲשֵׂי וְקִפְחֵתִי אֶת פְּרִנְסֵתִי. בְּלוֹמַר, בְּמַעֲרָבָא דְדִינָא הִיָּה צִי"ל הַקְּבִי"ה מַחוּיִב לְפָרְסֵנִי אֶת כָּל בְּרִיּוֹתַי, דְּמֵאֵן דִּיהִיב חַיִּי יְהִיב מְזוֹנָא, אֲלֵא שְׂאֵם הָאָדָם חוּטָא, אִזּוּ הוּא מְפָסִיד אֶת זְכוּתוֹ הַנִּי"ל. אֲבָל הַבְּהֵמוֹת אֵינָן חוּטָאוֹת, וּמְמִילָא נְשָׂאֵר שְׁלֵהֶם מְגִיעִים הַמְזוֹנוֹת מְדִינָא, וְאֵינְלֵנוּ - רַק מְגִיעִים הַמְזוֹנוֹת בְּתוֹרַת צְדָקָה וְחֶסֶד, וְלֹא מְדִינָא, וּלְפִיכֵךְ אִסּוּר לְאָדָם שִׂיאֲכַל קוֹדֵם שִׂיתֵן מֵאֲכַל לְבַהֲמֹתוֹ, דְּאָדָם אֵינן צְדִיק בְּאַרְץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טוֹב וְלֹא יַחֲטָא (קְהֵלֵת ז, כ"ף), וְאֵינן לוֹ לְאָדָם לְחַזֹּיק אֶת עַצְמוֹ לִזְכָּאֵי, (עֵינִישׁ בֵּיד אֲפָרִים עֵי"ד הַמְגִי'א הַנִּי"ל), וַיֵּשׁ לֹו לְחַקְדִּים אֲכִילַת הַבְּהֵמוֹת (שְׂמֹגִיעַ לְהֵם מְדִינָא) לְאֲכִילַת עַצְמוֹ (שְׁלֹו רַק מְגִיעַ בְּתוֹרַת חֶסֶד). אֲבָל בְּרַבְקָה שְׁבַא

(11)
אמנו
היק

- לֵתֵת לְאַלְעֶזֶר, אֵינן זֶה מִן הַנְּכוּן שֶׁתְּחַזִּיק אוֹתוֹ כְּחוּטָא שְׂאִיבֵד אֶת זְכוּת פְּרִנְסֵתוֹ, אֲלֵא אֲדִרְבָּא, כָּל אָדָם צָרִיךְ לְדוֹן אֶת חֲבֵרוֹ לְכַף זְכוּת - שְׁלֹא חוּטָא, וְשִׂמְמִילָא מְגִיעַ לוֹ לְאֲכוֹל מְדִינָא, וּמְמִילָא, מְגִיעַ לוֹ קוֹדֵם שְׂמֹגִיעַ לְבַהֲמֹתוֹ, וְכִי"ן דְּרִישׁ בֵּן אֲלֶעָזֶר שְׂבַמְשֵׁנָה הַנִּי"ל, דִּהָאָדָם נִבְרָא לְשִׁמְשׁ אֶת קוֹנֹו, וְהַבְּהֵמוֹת לֹא נִבְרָאוּ אֲלֵא לְשִׁמְשֵׁנִי. (כֵּן שְׂמַעְתִּי מֵהֲרַר"ז שׁוֹטְהִי"ם, ז"ל, בְּשֵׁם רַבְנֵנוּ, וְכֵן נִדְפַס בְּשִׁמּוֹ (בְּאֲנַגְלִית) בְּהַמְבַּשֵּׁר כְּסֵלוֹ, תְּש"נ.)
וּמַעֲשֶׂה בְּהַגְרִי"ת, שֶׁתְּמִיד הִיָּה רִגִיל לְהֵאֲכִיל לְחַתוּל אֶחָד קוֹדֵם שֶׁהִיָּה אוֹכֵל בְּעַצְמוֹ, וּפְעַם אִירַע שְׁלֹא הָיוּ יְכוּלִים לְמַצּוֹא אֶת הַחַתוּל, וְהַמְתִּין הַגְרִי"ח מְלֵאכֹוֹל כְּמָה שְׁעוֹת עַד שְׂמַצְאוּהוּ, כִּי הִיָּה תְּמִיד מְדַקְדֵק לְקִיִּים כָּל הַלְכָה בְּדִיּוּקָנוֹת, מְבַלִּי לְחַבְחִין בֵּין קֵלָה לְחַמּוּרָה. (מֵהַמְבַּשֵּׁר הַנִּי"ל)

(7)

וכשהעביר רבנו דרשה זו במוריה הזכיר שעיקר נקודת הבאור לקוח הוא מהספר המדרש והמעשה. והוסיף עוד להסביר, שקודם חטא עץ הדעת התפרנס האדם שלא בצער, כמו בהמה חיה ועוף, דכתיב בהו פתח את ידך ומשביע לכל חי רצון, כלומר, שמאחר שבראם ברצונו (וכמו שכתב הרמב"ם שבריאית העולם היתה מרצונו של הקב"ה), הרי הוא יתברך מחוייב לפרנסו בדין, אבל לאחר החטא שנתקלל שקוף ודרדר יצמיח לך, שעכשיו מדינא לא מגיעה לו פרנסתו, באה לו פרנסתו בחסד. ומה שכתב מחוייב האדם לברך ברכת המזון להכיר את החסד שהקב"ה עושה עמו, דאילו הגיעה לו פרנסתו בדין, לא היה מחוייב לברך ברכת המזון ולהכיר טוב להקב"ה. ולפיכך צריך האדם להאכיל לבהמתו ותחילה, דמשל למה הדבר דומה, לאחד שיש לו מנה, ומחוייב ומשועבד מנה להבעל חוב שלו, ולעת רוצה להתנדב ליתן מנה לצדקה, דאין זה נכון, שהרי הבעל חוב קודם, מאחר שמגיע לו מדינא, ופשוט. ובשעה שמאכיל לבהמתו ותחילה, הרי הוא מודה שבמדה מסויימת הוא עומד למטה מדרגת הבהמה. אך ענין זה דהודאת בעל דין לא שייכא אלא כלפי עצמו, ולא שייך שיודה הודאה זו כלפי אחרים. ואשר מה"ט מבואר בפוסקים, דבאירעה ישועה והצלה לאשתו של אדם, שאין להבעל לברך ברכת הגומל בעדה, דעיקרה של אותה ברכה היינו הגומל לחייבים טובות, שבאמת מחוייב אני בעונשים על חטאיי, ובחסדי ד' - לא נענשתי, וזה לא שייך שאחד יגיד כך במקום אחרים, כי רק האדם עצמו שייך שלאמר הודאה שכזו לגבי עצמו.

12

13

2010

15

14 ויאמר ויאלץ ויחזק לשוק בשדס לשונם פירש ויאלץ ויכנס גמלים בלויס דכנס אמרינן בנמרה אנרסס חיקון הפילת שמרית כמו שאמר טכחוב וישכס אנרסס בנוקר ויטמוד במקום שממד עס ויחזק חיקון הפילת מנחס כמו שאמר טכחוב ויאלץ ויחזק לשוק ואין שיחס אלא הפילת כמו שאמר טכחוב חסלס למני כי יעסיף ולפני סי ישיכך שימו ויעקב חיקון הפילת פדכית כמו שאמר טכחוב ויפגע במקום סהוא וכי ולחורס קסס למס נקרא הפילת מנחס בשלמא הפילת שמרית סהא כסה שמרית סהמר והפילת סמרד מפני סהוא כמרב אכל הפילת מנחס למס נקראת כן וסמספסות וסס כיוס סרניס כקולית זס ומחזן סמפני כן נקראת הפילת מנחס סססו מנחס ססמס וכי ולי נילס כך סכשטיל זס נקרא כשגון מנחס דכנס הפילת ססמסית כריר ארס לססלל סל זס סכחורי לו סכסמס וסומר אמס ויליב וסס פסס לו ססיי כמס סוכוס דכייט ססמס סמאיר וסוד כמס דכרס וקסולס פדכיס גס כן מחוייבס אנו לססלל סל מס סאטו נוסמיס לססיי נסמס כספרון ומאמיוסיס סכסוכס כ"ס סלססן כספרונו כורלו יסודי לנו כרלונו ולכן אכנסו מחסלליס אמס ואמוכס אכל ספלת מנחס אנו אנו מחוייבס לססלל סס סאטו מנדכיס אנונו ולכך נקרא לסון מנחס סהוא לי דכנס :

11 ייען לכן ובחזקת ויאמרו מהי יאל הדבר וכו' תמים איך האמינו נלכרי אליעזר שעשה סימן וכן ה"י וגם בלויס קסס סהאמינו כי ה' מזוג יזוגיס ומתי יאל הדבר ולקמן פ"י רש"י שבחזקת רכס לעכב ואיך ענו שניהם סנה רבקה לפיכך ואיך לא סאלו פיה כמו שאמרו אחיכ כשאלה את פיה וכיל כוולדאי לכן ובחזקת לא רצו למס כסס ליחזק כי דרך רשעים סלל לבכב כלדיקים אלא סהכירו וידעו כי רבקה תחפון לילך כעייב לידעו כפי רש"י לקמן שאמרה אף סלל סררו אכך עמו ולכן עסו ככחמה וסמרו מיד כי רופיס כלי חקירה וצריכה על מהות החסן וסנה דרך חיסון סלל לומר מיד סן כי יחוסו אבות הכלה או החסן שיש דברים כגו שיש איזה חסרון מכיון שרופיס מיד יאין חוקרים היטב ע"כ טיודעים ככפסס כי כסס כעלמס מוס ולכן עוניס מיד סן וזה ה"י סהכחמות לכן ובחזקת שאמרו סן כלי חקירה וצריכה כדי שיאמר אליעזר אל לכו הלא דבר סהוא עייב כסס כעלמס עם או חולנית סהא ולכן לא סאלו גיכר לרבקה תחילה סיסי יומר סוכחמס ללעיזר סכן זוא כ"י ככרור אלסס סכרנס יסיי מי סיסיי ועייני יסיי כסוג אחר אכל ללעיזר שידע ככפסו סמן סממיס סהוא ויקולי ויסחחוס ולא חס לכל זס וכאשר ראו סריוט חס לכל זס אחילו לבקש ססב סכעריס אהנו כדי לאחר הדבר ואולי כחוך כך ידברו על לבס סלל סכרנס ולא רכס ללעיזר, וסוב אמרו כשאלה את פיה וק"ל:

14

16

16 רבי חלכו אמר רב הונא לעולם יזהר אדם בתפלת המנחה שהרי לא נענה אליהו אלא בתפלת המנחה שנאמר (מלכים א יח לו) ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו. (ו) והטעם מפני שתפלת השחר (ה) זמנה ידוע בבוקר בקומו ממטתו מתפלל מיד קודם שיהא טרוד בעסקיו וכן של ערב כלילה זמנה ידוע בבואו לביתו והוא פנוי מעסקיו. אבל של מנחה שהיא באמצע היום בעוד שהוא טרוד בעסקיו צריך לשום אותה אל לבו ולפנות מכל עסקיו ולהתפלל אותה ואם עשה כן שכרו הרבה מאד. ועל כן מנעו חכמים לכל אדם לעשות מלאכה הקבועות סמוך לזמן המנחה דתנן לא ישב אדם לפני הספר פירושו להסתפר סמוך למנחה עד שיתפלל. ולא יכנס למרחץ ולא לגורסקי ולא לדין ולא

17 (ג) ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב. רז"ל (ברכות כו:) למדו מכאן שיצחק תיקן תפלת מנחה שהוא לפנות ערב סמוך להערב שמש. ומכאן סמך למה שאמרו רז"ל (בבבבב): לעולם יזהר אדם בתפלת המנחה שכן אליהו לא נענה כי אם בתפלת המנחה, ואע"פ שאברהם ויעקב חקנו גם תפלת שחרית וערבית, מ"מ לא מצינו שנענו מיד ותכף, אבל בתפלת מנחה מצינו שיצחק נענה מיד, כי מסתמא התפלל יצחק על הזיווג בעוד היות אליעזר בדרך, כי על זאת יתפלל כל חסיד לעת מצוא זו אשה (שם ט). ולכן הלך להתפלל תפלה זו בשדה. שאם נתן לו ה' השרה המוכן לזריעה ביתר שאת על שאר כל השדות, כמ"ש (בראשית כ"ב) ויזרע יצחק בארץ ההיא וימצא מאה שערים. קל וחומר שיתן לו אשה קרקע עולם אשר תוציא זרע טוב וישר בעיני אלהים, ומיד כאשר התפלל עליה כתיב, וישא עיניו וירא והנה גמלים באים, כי בשעת התפלה היה נותן עיניו למטה, ומיד אחר כיום התפלה נשא עיניו למעלה וירא כי היה נענה מיד, והנה גמלים באים נושאים את בת זוגו, וזוהו למדו שיותר האדם נענה בתפלת המנחה, וטעמו של זכר לפי שמדת הדין מקטרג דווקא כלילה וע"כ תפלת ערבית הסמוכה ללילה, וכן תפלת שחרית גם כן סמוכה ללילה שעברה, אבל מנחה רחוק משני לילות על כן אין בתפלה זו שום קטיגור.

18 טעם אחר. לכך היתה תפלה זו סמוך להערב שמש, לפי שעד שלא שקעה שמשו של שרה זרחה שמשו של רבקה, ע"כ הודיע לנו הכתוב שבאה רבקה סמוך להערב שמש, להודיע שקודם הערב שמשו של שרה כבר זרחה שמשו של רבקה, כדי שלא יחסר העולם מן נשים צדקניות אלו שהם לעולם כגלגל חמה, וכדי שלא יחסר נר דלוק באהל וענן קשור עליו וברכת העיסה וק"ל.

18